

Dr Slaviša Kovačević*

Teorija konvergencije i kineski model - jedna zemlja, dva sistema

Rezime

Teorija konvergencije se zalaže za svojevrsno približavanje socijalizma i kapitalizma i time za stvaranje takvog modela ekonomsko-socijalnog sistema koji će u sebi sadržavati najbolje karakteristike i jednog i drugog sistema. Najmarkantnija promjena ekonomsko-socijalnih i političkih sistema krajem prošlog i početkom ovog vijeka jeste slom sovjetskog „socijalističkog“ sistema u različitim varijantama u SSSR, socijalističkim zemljama istočne Evrope i SFR Jugoslaviji, kao i dramatični tranzicijski procesi koji su se odvijali po različitim modelima. Nasuprot slomu sovjetskog „socijalističkog“ sistema, evidentan je prosperitet kineskog sistema – jedna zemlja dva sistema. Kineski model ekonomsko-socijalnog sistema koji je počeo da se primjenjuje nakon reforme sistema 1978. godine pokazao se veoma uspješnim u svim oblastima. Visoke stope rasta, koje su se kretale preko 10% prosječno godišnje, omogućile su ekonomsko-socijalni preporod Kine i svrstale je u red najmoćnijih ekonomija svijeta. Kina je zahvaljujući svom brzom razvoju proteklih decenija i svojim sistemom tranzicije manje izložena aktuelnim potresima svjetske ekonomsko-finansijske krize. Štaviše, ona je ne samo lokomotiva razvoja zemalja Azije, već i svjetske privrede.

UVOD

Rad prof. dr Predraga Jovanovića-Gavrilovića *Teorija konvergencije i mogućnost „trećeg puta“*, koji je objavljen u „Acta Economica“, časopisu Ekonomskog fakulteta u Banjoj Luci br. 12, pobuđuje posebno interesovanje u savremenim tokovima globalizacije, pre-strojavanjima i preraspodjeli ekonomsko-političkih snaga između zemalja sa različitim sistemima.

Profesorovo zalaganje za „treći put“, odnosno sistem koji bi bio bolji i od kapitalizma i od socijalizma, u mnogim svojim elementima podsjeća na neke stavove teorije konvergencije koji su bili izraženi od strane ekonomista, sociologa i politikologa krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog vijeka.

Naravno, u međuvremenu, stvari su se mnogo promijenile. Došlo je, kako to i profesor Jovanović-Gavrilović primjećuje, do mnogih i neočekivanih promjena kako u kapitalističkim i socijalističkim sistemima tako i do promjena samih sistema.

Najmarkantnija promjena ekonomsko-socijalnih i političkih sistema krajem prošlog i početkom ovog vijeka jeste slom sovjetskog „socijalističkog“ sistema u različitim varijantama u SSSR, socijalističkim zemljama istočne Evrope i SFR Jugoslaviji, kao i dramatični tranzicijski procesi koji su se odvijali po različitim modelima.

Tranzicija centralno planske „socijalističke“ ekonomije u tržišnu „kapitalističku“ ekonomiju nema sličnog primjera u ekonomskoj

istoriji svijeta, i koliko mi je poznato, niko nije predviđao niti predskazao takve događaje, koji su povukli sa sobom nove systemske promjene.

Nasuprot slomu sovjetskog „socijalističkog“ sistema, evidentan je prosperitet kineskog sistema – jedna zemlja, dva sistema. Na sva ta pitanja ukazuje profesor Jovanović-Gavrilović, a na njih ću i ja ukazati u ovom radu, s posebnim osvrtom na poimanje ekonomskih sistema, bitne karakteristike i tipologiju ekonomsko-socijalnih sistema, na poimanje i različite varijante teorije konvergencije sistema, na kineski model – jedna zemlja, dva sistema, te na fragmente uspješnosti kineskog modela.

1. OSVRT NA POIMANJE EKONOMSKIH SISTEMA

Različiti autori na različit način definišu i vrše različite tipologije ekonomsko-socijalnih sistema. Umjesto navođenja različitih definicija ekonomskih sistema, na ovom mjestu samo ću ukazati na činjenicu da su najbolji oni sistemi koji daju optimalne efekte, odnosno maksimum efekata uz minimum troškova, maksimum blagostanja uz minimum napora.

Prisutne su brojne definicije sistema i teorije optimuma sa ekonomskog, tehnološkog, psihološkog i politikološkog stanovišta¹. Na

* Viši asistent Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci.

¹ Vujo Vukmirica: Ekonomiks i državni menadžment, Beograd, 1996, str. 42

ta pitanja ukazuje i profesor Vujo Vukmirica i naglašava da je ne samo teško dati opšteprihvatljivu definiciju ekonomskih sistema, već i da je teško sagledati i odnos između ekonomskog sistema i ekonomske politike. „Problemi se“, piše on, „dalje usložnjavaju kada se pogleda „stvarno stanje“, odnosi i specifičnosti i kada se pokuša da odgovori na pitanje: ko, kako i zašto menja ekonomski sistem i ekonomsku politiku“.

Nesporno je da u ekonomskom životu i praksi nema „čistih sistema“ i „modela“ kao ni „homogenih“ sistema. Osim toga, prisutne su znatne razlike između sistema koji se nazivaju „kapitalističkim“ ili „socijalističkim“ sistemom. Ekonomski sistemi u zemljama Evrope razlikuju se od ekonomskog sistema SAD, a jedan i drugi od ekonomskih sistema u Japanu. Istina, te razlike nisu toliko bitne, ali nisu ni beznačajne. Isto tako, znatne su razlike između ekonomskih sistema bivših socijalističkih zemalja, Rusije, Kine i drugih zemalja Azije i Latinske Amerike.

Profesor Vukmirica podsjeća da je prilikom istraživanja i poređenja ekonomsko-socijalnih sistema neophodno imati na umu nivo ekonomsko-tehnološke razvijenosti i klasno-socijalnu strukturiranost, kulturno-istorijske osobine, tradiciju, pa čak i religiju pojedinih zemalja i područja. „Savremene ekonomije i ekonomski sistemi ne nalaze se izvan svakodnevnog života i rada ljudi, otuda se ekonomski sistem i „ekonomski život“ trebaju posmatrati prevashodno kroz način života ljudi. Najbolji je onaj sistem koji služi čovjeku, a ne onaj kome čovjek služi. „Režim“ treba da je čovjekov, a ne da je čovjek režimski“².

2. SAŽET PRIKAZ TEORIJE „KONVERGENCIJE“ SAVREMENOG KAPITALIZMA I SOCIJALIZMA

Sažet prikaz teorije „konvergencije“ dao je prof. Vujo Vukmirica³.

Teorija „konvergencije“ ili približavanja ekonomsko-socijalnih sistema polazi od konstatacije da kapitalizam i socijalizam, usljed dejstva naučno-tehnološkog progressa, gube svoje ranije suprotnosti i poprimaju opšte i bitne zajedničke osobine koje ih približavaju a ne suprotstavljaju, tako da dolazi do formiranja „jedinstvenog industrijskog društva“, odnosno do jedinstvenog i „integralnog socijalno-ekonomskog sistema“.

Teorija konvergencije naglašava „rastuće sličnosti“, odnosno „procesirajuću akumulaciju zajedničkih crta“ kapitalizma i socijalizma i da kapitalizam sve više poprima crte socijalizma, a socijalizam poprima sve više osobine savremenog kapitalizma. Ona ističe ono što je opšte i zajedničko, što je imanentno samoj logici razvoja nove tehnike i tehnologije, tj. da naučno-tehnološki progres dovodi do konvergencije, svojevrne sinteze i stvaranja novog društva „mešanog tipa“, odnosno njena nadgradnja i nov proizvod je stvaranje „sintetizovanog“ socijalno-ekonomskog „sistema novog tipa“ koji

omogućuje postizanje boljih ekonomsko-socijalnih efekata i od savremenog kapitalizma i socijalizma uzetih ponaosob.

Poznati američki ekonomista Valter Bakingem smatra da je jedan od najvažnijih zaključaka do kojih je ova teorija došla u tome da su „realno postojeći ekonomski sistemi više slični nego različiti“⁴.

Holandski ekonomista i nobelovac Jan Tinbergen kaže: „Važno je to što se oba sistema nalaze u procesu razvitka i što mnoge od izmena pokazuju tendenciju zblizavanja. Postoje čak i dokazi o tome da se oba sistema kreću u pravcu određene optimalnosti, u pravcu sistema koji je bolji i od čistog kapitalizma i od čistog socijalizma u ranijem poimanju.“⁵

Profesor Vukmirica među istaknutije predstavnike ove teorije svrstava američkog sociologa ruskog porijekla Sorokina. U radu „Osnovne tendencije našeg vremena“⁶ on ističe da će se zblizavanje postizati putem otklanjanja slabosti postojećih realnih sistema, i to međusobnim „pozajmljivanjem“ onoga što je pozitivno i napredno u svakom od njih.

Kao bitne pozitivne procese promjena koje se odvijaju kod dvaju osnovnih savremenih socijalno-ekonomskih sistema obično se navode:

1. jačanje uloge države u kapitalističkom i njeno slabljenje u socijalističkom sistemu;
2. slabljenje tržišnih elemenata, razvoj i primjena planiranja u kapitalističkom sistemu, a u socijalističkom sistemu slabljenje direktivnog planiranja i jačanje tržišnih kategorija i kriterijuma;
3. pomenuta dva procesa dovode do slabljenja socijalno-ekonomskih razlika u kapitalističkom sistemu i povećanja, odnosno diferencijacije u dohocima, u socijalističkom sistemu⁷.

Bakingem smatra da će tri od četiri osnove kapitalizma biti prisutne u „novom sistemu“ koji nastaje i to:

1. privatna svojina na kapitalnu opremu;
2. ekonomski stimulans i motiv profita;
3. tržišni sistem u svojstvu glavnog kriterijuma i kontrole nad raspodelom robe i usluga.

Po njemu, sadašnja temeljna osnova kapitalističkog sistema, tj. privatna svojina mora da ostane isto kao i profit, kao motorna snaga sistema, a konkurencija bi i dalje predstavljala „opšti okvir“ i u „novom sistemu“⁸. Budući integralni sistem bi, prema ovoj teoriji, „preuzeo“ od socijalizma, takođe, tri osobine, i to:

1. porast jednakosti,
2. radničku kontrolu nad uslovima rada, i
3. ekonomsko planiranje.

Teorija „konvergencije“ pledira za socijalizacijom kapitalističkog i kapitalizacijom socijalističkog sistema.

² Isto, str. 43.

³ Isto, str. 69–72.

⁴ Walter S. Buckingham: *Theoretical Economic System: a Comparative Analysis*, New York, 1958.

⁵ Tinbergen je o teoriji konvergencije pisao pod naslovom „Pokazuju li komunistička i slobodna ekonomika obrazac konvergencije?“ u našem listu „Međunarodna politika“, 5. juni 1965.

⁶ A. Sorokin: *The Basic Trend of Our Times*, New Haven 1965.

⁷ S. Buckingham: isto, str. 485.

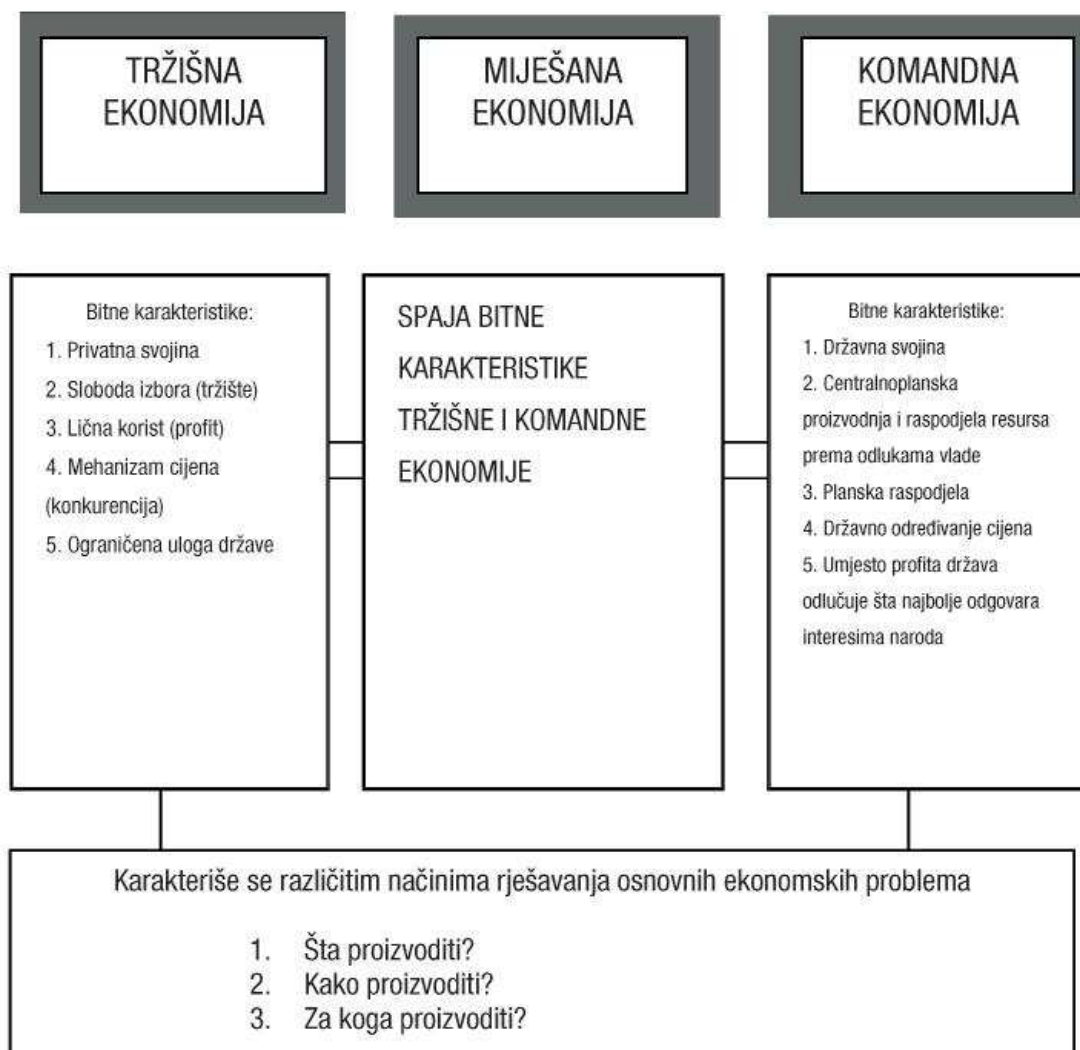
⁸ Moris Diverže ističe da su sličnosti dva sistema jako izražene. „Programi Hruščova o komunizmu u 1980-oj“, piše on, neobično podsećaju na opise „američkog načina života“ („American Way of life“), dat s one strane Atlantika. Slika zapadnog depolitiziranog društva blagostanja poklapa se velikim delom sa sovjetskom slikom o višem stadiju komunizma i odumiranju države. Zapadnjaci i marksisti nemaju svakako istovetnu osnovnu predstavu o politici, ali ni jedan ni drugi ne zamišljaju više svet dijametralno suprotno, pa su danas podudarnosti između njihovih koncepcija gotovo isto tako jake kao i razlike“ (M. Diverže: isto).

3. KONVERGENCIJSKA TIPOLOGIJA SISTEMA

Teorija konvergencije se zalaže za svojevrsno približavanje socijalizma i kapitalizma i time za stvaranje takvog modela ekonomsko-socijalnog sistema koji će u sebi sadržavati najbolje karakteristike i jednog i drugog sistema. Profesor Jovanović-Gavrilović to naziva „trećim putem“, drugi opet to nazivaju modelom miješane ekonomije. Kao model miješane ekonomije može se posmatrati kineski model – jedna zemlja, dva sistema.

U svakom slučaju, pri razmatranju savremenih ekonomsko-socijalnih sistema i njihove tipologije, neophodno je, uz ekonomske, istaći i socijalne karakteristike, jer su one usko povezane i međuzavisne i što nema „čistih sistema“, bez obzira na to s kog stanovišta se posmatraju.

S ekonomsko-tržišnog stanovišta razlikujemo četiri ekonomska sistema, i to: tradicionalni (dotržišni), tržišni, komandni i miješani (tržišno-komandni sistem). Tradicionalni (dotržišni) ili prirodno domorodački sistem nije nigdje u svijetu dominirajući. Bitne karakteristike ostala tri sistema mogu se istaći na sljedećoj šemi:

Profesor Jovanović-Gavrilović je u pravu kada ističe da „konvergenciju ne treba shvatati samo, i ne prije svega, kao model približavanja dva sistema: kapitalističkog i socijalističkog. To može značiti izgradnju sistema koji će u sebi imati sve ono što je dobro

u oba sistema, a sa što manje nedostataka koji su njima svojstveni“. A to je moguće. To je „treći put“, čiju suštinu on pokazuje na sljedećoj šemi:

Tabela 1: Socijalizam, kapitalizam i „treći put“⁹

Obilježje	Socijalizam	Kapitalizam	Treći put
Svojina	Državna	Privatna	Mješovita
Unapređenje privrednog života	Plan	Tržište	I plan i tržište
Osnovni interes	Opšti	Lični	Sklad opštih i ličnih
Socijalna politika	Solidarnost – deklarativna	Egoizam	Solidarnost
Socijalne razlike	Jednakost	Diferencijacija	Ravnopravnost
Politički sistem	Diktatura proleterijata	Buržoaska demokratija	Demokratija
Vremenski horizont	Svijetla budućnost	Dobra sadašnjost	Srednji rok

⁹ Predrag Jovanović-Gavrilović, *Teorija konvergencije i mogućnosti „trećeg puta“*, *Acta Economica*, br. 12, str. 79.

„Treći put“ za koji se zalaže i čija osnovna obilježja prikazuje šema profesora Jovanovića-Gavrilovića i koja se zasniva na idejama teorije konvergencije je poželjan, ali ostaje otvoreno pitanje njegove ostvarljivosti u nekom predvidljivom roku.

4. KINESKI MODEL – JEDNA ZEMLJA, DVA SISTEMA

Kina je postala najveći trgovac svijeta i druga po snazi ekonomija u svijetu, odmah poslije ekonomije SAD, a ispred Japana, kako je to saopšteno iz japanskih izvora početkom 2011. godine.

Kina je svojim brzim razvojem i modelom privređivanja: jedna zemlja, dva sistema – sistem plana i tržišta, iznenadila i najoptimističnije prognoze ekonomskog razvoja. O tome se pohvalno izražavao i sadašnji predsjednik SAD Obama. On je u predizbornoj kampanji pohvalio kineski sistem planiranja: „Njihove luke, njihovih vozovi, njihovi aerodromi su mnogo bolji od naših“.

U izvještaju američke agencije National Intelligence Council „Global Trends 2025: A transformed World“ ističe se porast uloge države u zemljama u usponu i navodi se Kina kao primjer uspješnog razvoja po modelu koji nije zapadni model lese fera. „Možda Obama vidi to kao model i za SAD. Ako je tako, njihovi pogledi mogu biti odraz moderne teorije konvergencije koju je artikulirao nobelovac Jan Tinbergen“, kaže se u jednom komentaru.¹⁰

Kina je u cjelokupnoj svojoj burnoj istoriji bila posebna i specifična. Kineska pisana istorija i kultura je jedna od najstarijih na svijetu. Kineska proizvodnja svile, fine hartije, duborez, topljenje željeza, livenje bronz, barut, kompas, navodnjavanje velikih razmjera, arhitektura, literatura, poezija i filozofija (Konfučije, Nancije i dr.) poznati su od davnina i dokaz razvoja i razvijenosti na najvišem nivou u svom vremenu.

Savremena NR Kina je jedinstvena zemlja u svijetu koja svoj ekonomsko-socijalni razvoj zasniva na osnovama dva sistema: „socijalističkog“ – centralnoplanskog i „kapitalističkog“ – tržišnog sistema.

Kineski put razvoja – jedna zemlja dva sistema, započeo je poznatom kineskom reformom 1978. godine, po idejama Deng Hsjaopinga. Ovoj reformi su prethodili burni događaji, počevši od 1919. godine kada je započela kineska „demokratska revolucija“ koja je trajala sve do konačne pobjede 1949. godine, kada je na vlast došla komunistička partija i Mao Cetung.

Kina je imala uvijek „svoj put“ razvoja uz povremene devijacije nakon završetka vojne revolucije 1949. godine, kada je pokušala po uzoru i pod uticajem sovjetskog staljinističkog sistema da razvija svoj ekonomsko-socijalni sistem.

Kineski program ekonomske reforme 1978. godine krenuo je sveobuhvatnim programom „četiri modernizacije“: kineske industrije, poljoprivrede, nauke i tehnologije i narodne odbrane.

Ideolog i glavni reformator Kine Deng Hsjaoping¹¹ suprotstavio se ranijem ekonomsko-socijalnom sistemu Kine koji se zasnivao na ideologiji koja se izražava parolom: „Bolje siromašno socijalističko nego bogato kapitalističko društvo“. Deng je to okarakterisao kao apsurd: „Nećemo kapitalizam. Hoćemo socijalističko društvo s čvrstom privredom.“

Glavni pravci kineskih reformi prema Dengovom uputstvu i na osnovu novih pravila i principa „jedna zemlja dva sistema“ bili su usmjereni na:

1. strukturne reforme u poljoprivredi koje omogućuju prenošenje odgovornosti za proizvodnju i distribuciju poljoprivrednih proizvoda sa komuna (državnih i kolektivnih dobara) na porodična domaćinstva, a što je imalo za posljedicu brzi rast proizvodnje i oživljavanje masovnih seoskih tržišta i boljeg snabdijevanja gradova raznim poljoprivrednim proizvodima;
2. otvaranje Kine prema svijetu putem spoljne trgovine i stimulisanja uvoza stranog kapitala;
3. stvaranjem potrebnih uslova za razvoj velikih otvorenih zona u istočnim lukama po uzoru na Hong Kong;
4. ne sprečavati bankrotstvo neefikasnih državnih firmi;
5. liberalizacija sistema cijena uz dvojni kurs juana (konvertibilni stabilni i inflatorni juan).

Sve te mjere bile su praćene nizom drugih sistemskih promjena i implementacijom tržišnog mehanizma „ako razvoj to već podrazumijeva“ i Dengovim prilazom: jedna zemlja, dva sistema. „Ako će se standard popraviti, govorio je Deng, „ako će narod živeti bolje, ako su zato potrebni tržišni mehanizmi, onda ono što je potrebno postaje nužno“.

Kineski program reformi 1978. godine je podsticao razvoj tržišta i tržišnih odnosa. Deng je ukazivao, da su pogrešne pretpostavke da tržišna privreda egzistira samo u kapitalističkom sistemu. „U socijalističkom sistemu“, pisao je Deng, „tržišna privreda može koegzistirati s privredom planske proizvodnje, a mogu se koordinirati oba rešenja“. Suština kineskog modela razvoja i transformacije sastoji se upravo u koordinaciji i zajedničkom egzistiranju tržišnog i centralnoplanskog privređivanja.

Osnovna polazna postavka kineskog sistema je da je državna svojina sredstava za proizvodnju osnova sistema, a privatna svojina je njena dopuna. Na tim osnovama razvili su se razni oblici mješovite svojine i njihovo „slobodno povezivanje“ u najrazličitijim oblicima (različite forme akcionarstva, zajednički nastupi na tržištu i drugi). Na selu se razvilo porodično preduzetništvo. Zemlja, koja je formalno kolektivna svojina, daje se na dugoročnu arendu seoskim domaćinstvima uz izvjesne obaveze za neke proizvode, a sva ostala proizvodnja prodaje se po tržišnim cijenama.

Sistem formiranja cijena zasnovan je na postepenom prelasku na tržišne principe. Reforma formiranja cijena zasniva se na tri načina: fiksne cijene koje određuje država, „plivajuće cijene“ gdje država određuje najviše i najniže granice, tržišne cijene.

5. FRAGMENTI USPJEŠNOSTI KINESKOG MODELA

Kineski model ekonomsko-socijalnog sistema (jedna zemlja dva sistema) koji je počeo da se primjenjuje nakon reforme sistema 1978. godine pokazao se veoma uspješnim u svim oblastima. Visoke stope rasta, koje su se kretale preko 10% prosječno godišnje, omogućile su ekonomsko-socijalni preporod Kine i svrstale je u red najmoćnijih ekonomija svijeta.

¹⁰ Isto, str. 75.

¹¹ Deng Hsiao Ping: *Moja revolucija*, Izvor, 6/1980.

Kreator kineskih reformi Deng Hsjaoping je bio uvjeren da je socijalističko društvo bolje od kapitalističkog, ali da ono to mora i da dokaže. On je istakao četiri bitne osnove koje pružaju priliku za uspješno ostvarenje reformskih ciljeva:

1. velika kineska teritorija bogata prirodnim blagom;
2. uprkos svim greškama i promašajima u prošlosti postavljeni su značajni temelji za razvoj u pravcu „četiri modernizacije“;
3. prevazilaženje „krutih duhovnih shema“ koje su gušile domišljatost, mudrost i stvaralačku sposobnost kineskog naroda i revalorizacija svih duhovnih vrijednosti i sposobnosti naroda uz jačanje demokratizacije zemlje;
4. otvaranje prema svijetu u duhu međunarodne saradnje.

Kao opšte karakteristike postepenog, evolucionog (kineskog) prelaza od administrativno-centralističkog (komandnog) na tržišni sistem privređivanja navode se:

1. početak reforme kreće od uspostavljanja dinamičke ravnoteže na tržištu potrošačkih dobara, ali ne toliko slobodnijim sistemom formiranja cijena koliko razvojem privatnog sektora u proizvodnji potrošnih dobara i usluga za snabdijevanje tržišta hranjenje gladnog tržišta do sitosti;
2. tržišni odnosi najprije se razvijaju u proizvodnji i realizaciji potrošnih dobara i tek poslije toga se rasprostiru na investicionu oblast grane s kapitalnim ulaganjem;
3. liberalizacija cijena obavlja se u završnoj fazi reforme, pri čemu se zadržava državna kontrola cijena u granama s velikim monopolističkim tendencijama;

4. primjena stroge finansijske politike s ciljem da se ne pojavi velika inflacija;
5. aktivno se formira tržišna infrastruktura i podstiče privatno preduzetništvo¹².

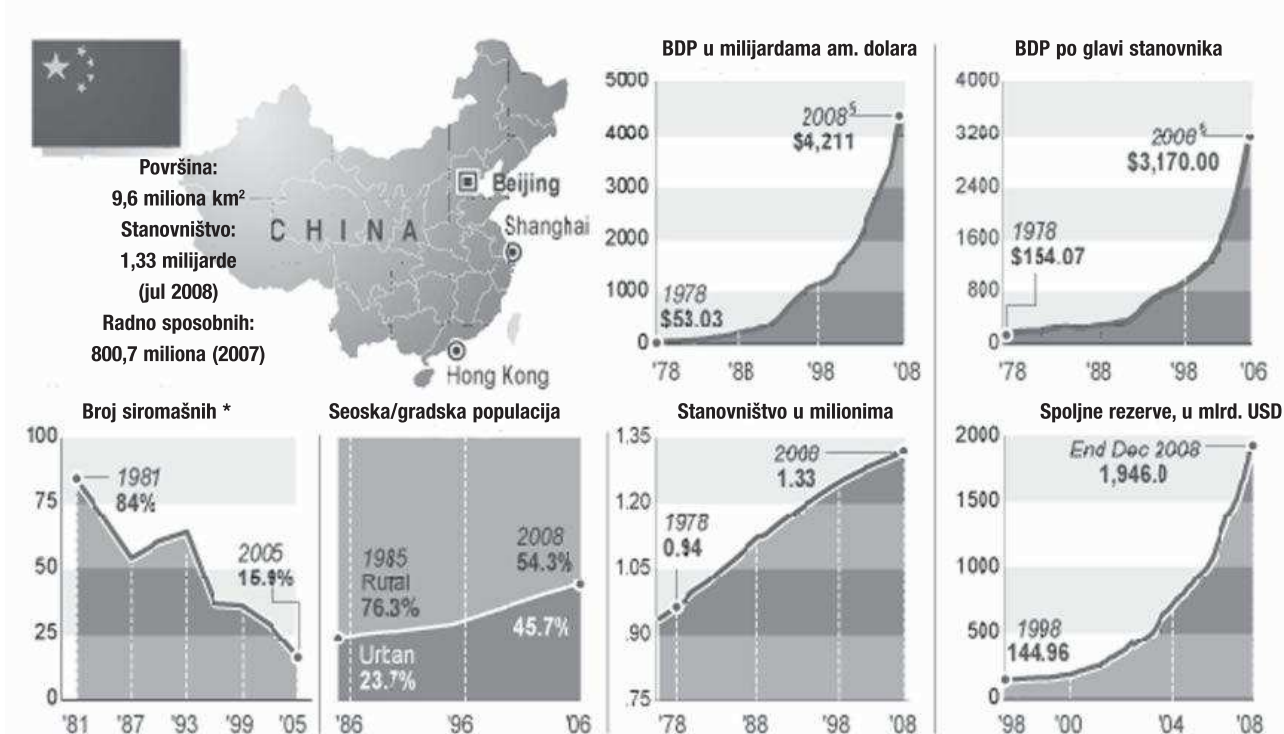
Na zasjedanju Nacionalnog narodnog kongresa početkom marta 1995. godine naznačeni su sljedeći ciljevi razvoja Kine:

1. očuvanje unutrašnje i spoljne stabilnosti;
2. nastavak reformi i otvaranje prema svijetu;
3. suzbijanje inflacije uz usporavanje tempa privrednog razvoja s ciljem da se ne dozvoli ekonomsko i socijalno „pregrijavanje“;
4. podsticaj poljoprivredi;
5. nastavak preobražaja državnih preduzeća sa opreznim širenjem stečaja prema hroničnim gubitcima;
6. stroga centralna kontrola finansijskih tokova, s povećanom ulogom Narodne banke;
7. poboljšavanje tržišne komunikacije otežane regionalističkim pregrađivanjima;
8. pojačavanje borbe protiv korupcije, kao problema od koga zavisi „život ili smrt zemlje“;
9. produblivanje ideološkog rada kako bi se spriječilo dalje opadanje morala i infiltracija raznih štetnih uticaja.

Uspješnu realizaciju postavljenih ciljeva na osnovama reforme iz 1978. godine i primjene modela „jedna zemlja, dva sistema“ ilustruju sljedeći grafikoni:

KINESKI USPON

Prije tačno 30 godina, Kina je počela sa ekonomskim reformama, otvorila se prema svijetu i modernizovala iznutra. To je bio početak nove nacionalne ekonomije koja je danas jedna od najvećih u svijetu.

* Po definiciji Svjetske banke: Život sa manje od 1 dolara dnevno

¹² Vujo Vukmirica: *Ekonomiks i državni menadžment*, Beograd, 1996, str. 443.

U spoljnoj trgovini Kina bilježi visoke stope rasta i ostvaruje permanentan suficit, a naročito sa najsnažnijom ekonomijom svijeta – SAD.

Brzi porast obima spoljne trgovine i visoke stope rasta ilustruju i podaci iz tabele.

Tabela 2: Trgovina Kine sa svijetom (milijardi dolara /USD/)

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Izvoz	194.9	249.2	266.2	325.6	438.2	593.3	762.0	969.1	1218.6	1428.5
% Promjena	6.1	27.8	6.8	22.4	34.6	35.4	28.4	27.2	25.7	17.2
Uvoz	165.7	225.1	243.6	295.2	412.8	561.2	660.0	791.6	955.8	1133.1
% Promjena	18.2	35.8	8.2	21.2	39.8	36.0	17.6	20.0	20.8	18.5
Ukupno	360.6	474.3	509.8	620.8	851.0	1154.	1421.9	1760.7	2173.8	2561.6
% Promjena	11.3	31.5	7.5	21.8	37.1	35.7	23.2	23.8	23.5	17.8
Bilans	29.2	24.1	22.5	30.4	25.5	32.1	102.0	177.5	262.2	295.5

Izvori: NRK, Nacionalni biro za statistiku i NRK Opšta uprava carina, kineska carinska statistika

Napomena: NRK, izvoz izvještavan po slobodnom prostoru: uvoz po cijeni, osiguranju i osnovi tereta

Glavni spoljnotrgovinski partneri Kine su SAD u izvozu, a u uvozu Japan i Južna Koreja. Kina je u 2008. godini izvezla raznih proizvoda u SAD u vrijednosti 253,3 milijarde dolara, a uvezla svega 81,4 milijarde dolara. Kina u dužem vremenskom periodu bilježi veliki suficit u trgovini sa SAD.

Kina je zahvaljujući svom brzom razvoju proteklih decenija i svojim sistemom tranzicije manje izložena aktuelnim potresima svjetske ekonomsko-finansijske krize. Štaviše, ona je ne samo lokomotiva razvoja zemalja Azije, već i svjetske privrede.

Mnogi analitičari smatraju da će Kina biti lokomotiva koja će ekonomski rast u Aziji 2010. godine povući do stope veće od 7%. Amerika se nada da će baš njen izvoz utoliti glad tamošnjih potrošača. Ekonomska kriza je na dnevni red stavila neophodnost „uravnotežavanja“ ekonomskih odnosa ekonomski dinamičnog Istoka i centralne ekonomije Zapada: od Amerike se traži da više štedi a manje troši, a od Azije obrnuto.

Poznati američki ekonomista Džefri Saks¹³, koji je bio glavni tvorac reformi u Latinskoj Americi i bivšim socijalističkim zemljama, zalagao se za model „šok terapije“, odnosno brzu privatizaciju i tržišnu liberalizaciju. „Kineski model“ je smatrao „izuzetkom od pravila“. Međutim, model koji je on zagovarao i koji je bio primjenjivan u Rusiji i nekim drugim zemljama pokazao je poražavajuće rezultate, a „kineski model“ sve se više ističe kao uspješan i poučan i za druge zemlje.

Summary

Convergence theory argues for a sort of convergence of socialism and capitalism and thus creating a model of economic and social system which will incorporate the best features of both systems.

The most striking change in socio-economic and political systems at the turn of this century is the collapse of Soviet “socialist” system in different forms in USSR, socialist countries of Eastern Europe and the former Yugoslavia as well as dramatic transition processes taking place on different models.

In contrast to the collapse of the Soviet “socialist” system, there is an evident prosperity of the Chinese system – one country, two systems. Chinese model of economic and social system that began to be applied after the reforms from 1978. has proved very successful in all areas. High growth rates, which ranged over 10 % annually, have enabled social and economic renewal of China and made her one of the most powerful economies in the world.

China, due to its rapid development in recent decades and its transition system, is less exposed to the current turmoil of world economic and financial crisis. Moreover, China is the locomotive of development of Asian countries, but also the world economy.

LITERATURA

1. Vujo Vukmirica: *Ekonomika i državni menadžment*, Beograd, 1996.
2. Walter S. Buckigham: *Theoretical Economic System: a Comparative Analysis*, New York, 1958.
3. A.Sorokin: *The Basic Trends of Our Times*, New Haven 1965.
4. Predrag Jovanović-Gavrilović: *Teorija konvergencije i mogućnost „trećeg puta“*, *Acta Economica*, br. 12, Banja Luka, 2010.
5. Deng Hsiao Ping: *Moja revolucija*, Izvor, 6/1980.
6. Jeffrey D. Sachs, Wing Thye Woo: *Structural Factors in the Economic Reforms of China, Eastern Europe and the Former Soviet Union*, referat sa simpozijuma u Briselu, 22–23 oktobra, 1993.
7. Convergence Theory and End of Socialism meeting Report, Kennen Institut for Advanced Russian Studies.
8. Gittings, John: *The Changing Face of China*. Oxford University Press: Oxford, 2005.

¹³ Jeffrey D. Sachs, Wing Thye Woo: *Structural Factors in the Economic Reforms of China, Eastern Europe and the Former Soviet Union*, referat sa simpozijuma u Briselu, 22–23 oktobra, 1993.